

Petr Hruša pro VUT DPP POSUDEK DIZERTAČNÍ PRÁCE Mgr. Jany Kořínkové

Kvalitní architektura a s ním hodnotné výtvarné umění se zdají dnešním, jeho často zdánlivým zájemcům, ale v podstatě konzumentům jakoby všeobjímajícím liberalismem vyřešené? Ale ve zbanalizovaném ekonomistickém chápání jak architektury jako drahé, a v umění jako ekonomicky neopodstatněné. Umělci, kteří je chtěli po roce 1990 něco dělat, se začali dostávat do finančních potíží, protože pro pokles obecné úrovně vnímání nemohli umění plnohodnotně provozovat. V tomto smyslu je česká situace velmi podobná tomu, jaká je obecná situace s kvalitním uměním ve spojení s architekturou i jinde ve světě; a navzdory nekončícímu pošilhávání po Západě není v tom, co se s vnímáním situace - většinou bez hodnotného umění - děje u nás a ve světě, žádný podstatný rozdíl. Na jednu stranu je to pro nás do jisté míry povzbuzení, že jsme se zařadili s architekturou a uměním do nějakého širšího kontextu, na druhou stranu přece jenom je pravda, že bez kvalitního, nepředpojatého postoje se dnes demokratické prostředí těžko může vůbec nějak trvaleji (s výjimkou uměleckých artefaktů, zejména na některých veřejných prostranstvích – např. v centru města Brna) u nás jako opravdové umění ve spojitosti s architekturou prezentovat. V této situaci přichází poukaz v disertační práci na výtvarné umění v prostoru brněnských staveb a to zejména sídlišť (1945 – 1989) mimořádně vhod. Kam míří celá disertační práce, tedy do období společensky vnímaném negativně, je i jiná společenská situace, možná v akcentu na výtvarné umění inspirativní! A právě pro-v tomto smyslu zkomercializovanou -současnost. Autorka práce se na pozadí brněnských sídlišť se dotýká společensko politické situace zkoumaného období, ale hlavním přínosem je její zaměření na společenské klima pro výtvarné umění a na jej přibližující interpretace (např. podle textů libret) a jeho terénní výzkum. Autorka se systémově a metodicky poučeně zabývá zejména konkrétními vybranými řešeními výtvarného vybavení brněnských sídlišť. Je to obzvlášť v dnešní době po utišení vln odporu k architektuře i urbanismu socialistického plánování nosné a znovu aktualizované téma, zhodnocující kvalitu i v tomto způsobu stavění - v socialistické éře od padesátých let přes období nadějného Pražského jara a pak období normalizace do posledních osmdesátých let s dopady počínajícího postmodernismu.

Nicméně se lze mírně kriticky zmínit o tom, že právě téma veřejných prostranství sídlišť, které překvapivě nabývá na atraktivitě, by obecně nemělo zastínit nejen v této éře obecné téma dobrého výtvarného řešení jak staveb, tak veřejných prostorů ve vnitřním městě. Autorka, byť ne zcela vyčerpávajícím způsobem, se dotýká i této individuálnější tematiky. Prezentace uměleckého díla u obytného souboru Tučkova - Hrnčířská – Botanická, byť dobově tendenční (Dva pionýři a letec od Konráda Babraje, Dvě děvčátka a voják od Miloše Axmana) inspiruje znovu úvahy o úloze umění nejen tzv. svobodně ve veřejném prostoru, ale v sepjetí s architekturou na každém „obyčejném“ – i bytovém domě.

Např. i v rozsahu zde ne jinak než reálně omezeně prezentovaných výtvarných děl, např. 16 sgrafitových výplní Jana Jančí na domě v ulici Tučkové nebo Jana Maria Najmra na obyčejné zdi tamtéž, stejně jako reliéfy Františka Hořavy, sgrafita Františka Chmelaře a Miroslava Šimordy na ulici Botanické a další možná jako mne nutí i ostatní architektky i současné výtvarné umělce k zamyšlení:

Celkově lze s odvoláním i na tuto práci zvedat hlas v tomto smyslu nad impotencí i současné architektonické tvorby, která se až programově - ve smyslu banality syndromu skupinového myšlení („groupthink“) - téměř vyhýbá výtvarnému umění. Přitom v domnělé svobodě umění v principu nesvobodná nálada souhlasí se sledováním trendů, s nimiž jednotliví členové architektury a umění, (které se sporadicky sice uplatňuje ale často zase dobové tendenčnosti), možná nesouhlasí; nicméně s účastí potlačujícího rozhodování architekta umělců v domnělé nezávislosti uvažování; a i tak dochází k tlaku na uniformitu a sebecenzuru. A také v tomto nevysloveném, leč v implicitně přítomném poukazu lze považovat disertační práci za velice přínosnou a společensky inspirativní, jak lze shrnout v následujícím obecnějším smyslu práce a jejím a zhodnocení.

Obecně disertační práce poukazuje na sice různé motivace ve sledovaném období ale hlavně na věcně skvělý či alespoň pozoruhodný výsledek snahy o umístění výtvarných děl a výtvarného řešení staveb veřejných prostranství, zejména velkých sídlišť, byť ve smyslu výtvarných programů. Doktorandka poukazuje i na efekt výtvarných generelů; na to, že ty sice obsahovaly ideová zdůvodnění a libreta (např. v 50. letech Vojenského projektového ústavu pro výtvarnou výzdobu prostranství v Brně s ulicemi kolem Šumavské „boj mládeže za mír“), ale začleňovaly umělecká díla do staveb přes legislativní opatření reflektující dobu s pozitivním výsledkem a ne nahodilým způsobem.

Práce doktorandky dále poukazuje na to, že praktikováním tezí o úloze originálu uměleckého díla až do devadesátých let minulého století (sice se socialistickou politikou ale nicméně reálně) se společnost snažila interpretovat smysl výtvarného umění skrze ideje i starší teorie architektury; ty přetrvaly do roku 1989 z dob avantgardy jako dokladující nárok člověka na kvalitní umělecké prostředí doprovázející i snahu o kvalitní bydlení. Práce poukazuje až inspirativně na obecně (až na výjimky) zdařilou snahu společnosti o „*vymýcení kulturního braku a o humanizační funkci uměleckého originálu*“ (viz Teze disertační práce, s. 45).

To lze i dnes vnímat, jak poukazuje i autorka, jako relativně zdařilý „*pokus o realizaci modernistické utopie na poli syntézy umění a architektury*“ (tamtéž). Z hlediska nároku člověka na umění se zde vyzdvihují zejména kvalitní veřejná prostranství v bydlení; disertační práce vyhodnocuje dnes zapomínanou hodnotu umění při architektonicky méně ambiciózní stavbě.

I přes tehdejší prefabrikaci a industrializaci socialistického stavění je zde paradoxně pro dnešní dobu (při její manažerské trivializaci a ekonomizaci) k vyzdvižení excelentně úspěšná snaha z přelomu 60. a 70. let 20. stol, a to architektů a výtvarníků brněnského sídliště Lesná. Zde zásluhou rovněž někdy opomíjených autorů, architektů Viktora Rudiše, Františka Zounka, a dalších jako Vladimíra Pally či Miroslava Dufka byla realizována zejména originální sochařská díla s generačně spřízněnými skvělými umělci, jakými byli např. Jánuš Kubíček, Sylva Lacinová, Zdeněk Palcr, Miloslav Chlupáč, Bohumil Matal, Ladislav Martínek, Zdeněk Májovský, František Šenk, Čestmír Kafka.

Také občanská vybavenost se obecně, ale zejména na sídlišti Lesná neobešla bez umění, často nástupnickými mizomuzy odstraněného; a to už v době, kdy by se názor na úlohu umění ve veřejném prostoru mohl usadit: Ale ekonomická pseudokritéria a nedostatečná veřejná poptávka bohužel stále spolu s pokračujícím až bezmyslenkovitým odmítáním umělecké věcnosti spolu s individualizací postmoderní společnosti i nadále rostou, nejenom přetrvávají...

O to více oproti přetrvávajícímu, ve vztahu k umění většinovému skupinovému myšlení je třeba ocenit jak zadání disertační práce tak v návaznosti na ně též doktorský fundovanou práci. Je pozoruhodně poukazující na téma, které se s komercionalizací a individualizací společnosti může následně i dále vytrácet ze společnosti jako domněle překonané. O to více je takových téma třeba, která budou alternativami vůči bující digitalizaci a virtualizaci, která nahrazuje věcnost architektury a hlavně umění a vytěsnila je i ze škol architektury, i mnohých škol výtvarného umění. Totiž tím že pojem umět postrádají i klasická architektonická řemesla a jsou tlačena k tomu, aby v rámci programu digitalizace do škol se budoucí tvůrci především učili pracovat s NC ve 3D či dokonce s BIMem. To je bohužel mnohde převažující úplné nepochopení toho, čím by měl opravdový řemeslník - umělec stejně jako architekt, natož výtvarný umělec, který má umět chápat z pohledu architektury umění, naopak být.

Díky takovým pracím, jako je předmětná disertační práce Jany Kořínkové a orientaci předmětné fakulty by se dokonce mohlo celé osvětí uměleckého díla pokusit vedle jistě nezastavitelných trendů o to, na co upozorňuje i současná špičková psychologie. Na neoddělitelnou přítomnost duchovního světa umění pro lidsky relevantní vnímání entit jakou je prostor, plná hodnota času v trvání (např. sochy), přítomnost duchovní tělesnosti věcí; ideálně bez dobové tendenčnosti, sociálně umělé konstruktivnosti, bez okázalosti, literárnosti, ale v případě kvalitních děl i s nimi. **S ohledem na výše uvedené i na vlastní obsah společenský dopad disertační práce tuto vřele doporučuji k přijetí a ke zdárnému obhájení.**

Prof. Ing. arch Petr Hruša,
Brno 23. Srpen 2017

